

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

משרתי ומשרתות מילואים במלחמת "חרבות ברזל" לפי הגדרה דתית, 2023-2025

**ד"ר אריאל פינקלשטיין,
רועי קנת פורטל**

סקירה

יולי 2026

סקירה זו בוחנת את התפלגות משרתי המילואים בתקופת מלחמת "חרבות ברזל" בין הקבוצות השונות של האוכלוסייה היהודית בגילי 21–44 לפי הגדרה דתית, כך שניתן משקל גם למשך השירות. אלו הם הממצאים העיקריים העולים ממנה:

- בחודשי המלחמה הראשונים (2023) גברים דתיים בגילי 21–44 היו הקבוצה שמשקלה היחסי בשירות המילואים היה הגבוה ביותר ביחס למשקלה באוכלוסייה היהודית (21.9% לעומת 14.7%). משקלם של גברים חילוניים היה גם כן גבוה ביחס למשקלם באוכלוסייה (45.4% לעומת 41.2%), בעוד שגברים חרדים כמעט שלא נשאו בנטל המילואים (1.3% לעומת 14.7% באוכלוסייה). עם התמשכות המלחמה בשנים 2024–2025, חלה עלייה ניכרת במשקלם היחסי של גברים דתיים בשירות המילואים (30.6% בשנת 2025) לצד עלייה מתונה יותר במשקלם היחסי של גברים מסורתיים (27.4% בשנת 2025) וירידה ניכרת במשקלם היחסי של גברים חילוניים בשירות המילואים בשנת 2025 (32.8%). עם זאת, גם בשנת 2025 היו החילונים הקבוצה הגדולה ביותר של משרתי מילואים בחודש ממוצע.
- שיעור הנשים החילוניות והמסורתיות המשרתות במילואים בחודש ממוצע נמוך בקרב דתיות בהשוואה לחילוניות ומסורתיות. בשנת 2023 שירתו במילואים 2% מהנשים החילוניות ו-1.6% מהמסורתיות בחודש ממוצע בהשוואה ל-0.7% מהנשים הדתיות, ובשנת 2024 שירתו בחודש ממוצע 0.7% מהחילוניות והמסורתיות בהשוואה ל-0.3% מהדתיות. בהתאם לכך, המשקל היחסי של נשים חילוניות ומסורתיות בשירות המילואים גבוה לכל אורך שנות המלחמה בהשוואה למשקלן באוכלוסייה (על אף ירידה במשקלן של נשים חילוניות בשירות המילואים בשנת 2025), בעוד שמשקלן של נשים דתיות בשירות המילואים נמוך יותר ממשקלן באוכלוסייה.
- מבין המשרתים במילואים בחודש ממוצע, שיעור הגברים הוא 86.5% ושיעור הנשים 13.5%. כיוון ששיעור הנשים הדתיות המשרתות במילואים נמוך יחסית, ניתוח של כלל משרתי המילואים ביחד (גברים ונשים) מעלה את משקלם היחסי של החילונים בקרב משרתי המילואים בכ-2% בשנים 2023–2025 (בהשוואה לניתוח לעיל על גברים בלבד) ומנגד מפחית את משקלם היחסי של הדתיים בכ-2%.
- משקלם היחסי של גברים דתיים בקרב משרתי מילואים בגילים מבוגרים (35–44) גבוה במיוחד ביחס למשקלם לאוכלוסייה, אף יותר מאשר בגילים צעירים.
- בקרב כל קבוצות ההגדרה הדתית באוכלוסייה שיעור משרתי המילואים בחודש ממוצע גבוה יותר בקרב תושבי יישובים כפריים, אך התופעה בולטת במיוחד בקרב הציבור הדתי.
- ניתוח לפי קבוצות ענפי המשק (ציבורי, עסקי והייטק) בקרב גברים יהודים מלמד כי שיעור משרתי המילואים הגבוה ביותר בשנת 2025 היה בקרב עובדי מגזר עסקי שאינם בהייטק, ועמד על 3.1%. שיעור משרתי המילואים במגזר הציבורי נמוך יחסית ועמד על 2.6% בשנת 2025. במהלך המלחמה, שיעור משרתי המילואים בענפי ההייטק ירד במידה רבה – מהשיעור הגבוה ביותר בשלוש קבוצות הענפים שנבדקו של כ-16.5% בסוף 2023, לנמוך ביותר – 2.3% בשנת 2025.

הקדמה

בסקירה זו אנחנו מבקשים לבחון את התפלגות שירות המילואים בין מגוון הקבוצות באוכלוסייה היהודית במהלך מלחמת חרבות ברזל לפי הגדרה דתית, מתוך ניתוח מעמיק הכולל גם התייחסות לגיל, למגדר, לסוג יישוב המגורים ולענף התעסוקה. סקירה קודמת בנושא פורסמה בידי המכון הישראלי לדמוקרטיה בדצמבר 2024, והיא התייחסה לשירות המילואים בשלושת החודשים הראשונים של שנת 2023 ובמהלך תשעת החודשים הראשונים של שנת 2024.¹ הסקירה הנוכחית מרחיבה את היריעה ומתייחסת לנתונים המלאים של שנת 2024 (כולל מבצע חצי הצפון שהחל בסוף ספטמבר 2024 ונערך במשך 70 ימים שחייבו גיוס מילואים נרחב) ושל שנת 2025, והיא מציגה גם כמה ניתוחים נוספים בהשוואה לסקירה הקודמת. אנו סבורים כי הבנה מעמיקה של הנתונים בנושא יכולה לספק בסיס לעיצוב מדיניות שתתמודד עם אתגרים ציבוריים – בהיבטים חברתיים ובהשפעות על שוק העבודה² – הקשורים בשירות המילואים.

מתודולוגיה

צה"ל אינו מפרסם נתונים בדבר חלוקת נטל המילואים לפי הגדרה דתית, וככל הנראה גם אינו אוסף מידע על ההגדרה הדתית העצמית של משרתי ומשרתות המילואים. בשל כך, מחקר זה מבוסס על ניתוח של סקר חודשי מקיף שעורכת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר כוח אדם, וכולל כ-80,000 נדגמים בשנה בקבוצות הגיל הרלוונטיות.³ סקר כוח אדם נערך מדי חודש ומטרתו לאסוף נתונים על שוק העבודה בישראל. בסקירה זו אנו מתייחסים לנתוני הסקר בשלושת החודשים האחרונים של שנת 2023 ולנתונים המלאים של השנים 2024 ו-2025. בסקירתנו אנו מתמקדים באוכלוסייה העיקרית הרלוונטית לשירות המילואים – משרתי ומשרתות מילואים בגילי 21–44.⁴

אנו מגדירים "משרת מילואים" כמי שהשיב "מילואים" על אחת השאלות האלה: (1) מהי הסיבה העיקרית שבגללה נעדרת מהעבודה בשבוע שעבר? (2) מהי הסיבה העיקרית שבגללה לא יכולת להתחיל לעבוד בשבוע שעבר? (3) מהי הסיבה העיקרית שעבדת פחות שעות מהרגיל בשבוע שעבר? רובם המכריע של המשיבים שסווגו כמשרתי מילואים הם עובדים שנעדרו מעבודתם. נציין כי הסקר אינו מתייחס לאופי שירות המילואים של כל נדגם (למשל, שירות קרבי או עורפי).

ניתוח משרתי המילואים על בסיס סקר זה אינו כולל בתוכו מילואימניקים שאינם בשוק העבודה, אלא אם כן הם השיבו שבשל שירות המילואים נמנע מהם להתחיל עבודה חדשה. עם זאת, אנו סבורים שאוכלוסיית משרתי המילואים שאינה נכללת בסקר ככל הנראה אינה בעלת משקל ניכר, מכיוון שהנתונים מתייחסים גם לעובדים במשרות חלקיות, ובפרט על רקע העובדה שבקרב סטודנטים יהודים נמצא בעבר כי 65% עובדים במהלך לימודיהם.⁵ לאור זאת, נראה שנתוני הסקר משקפים במידה גבוהה, גם אם לא מדויקת לחלוטין, את התפלגות משרתי המילואים באוכלוסייה.⁶

¹ אריאל פינקלשטיין ונדב פורת הירש, **משרתי מילואים במלחמת "חרבות ברזל" לפי הגדרה דתית**, אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה, דצמבר 2024.

² לעבודות קודמות על השפעות המלחמה, ובפרט של שירות המילואים על שוק העבודה, ראו: נדב פורת הירש, רועי קנת פורטל וירדן קידר, **קובץ סקירות: שנה למלחמה: תמונת מצב של שוק העבודה הישראלי**, אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה, אוקטובר 2024.

³ המחקר נערך בסביבת המחקר של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בהתבסס על קובצי רשומות פרט שהוכנו לצורך ביצוע המחקר על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ושמהם הושמטו פרטי זיהוי. נבקש להודות לסיגלית מאז"ה, גייליה וידר, ענת כץ-אברם, יפעת קלופשטוק, רבקה קריגר ועדן בוגנים, וכן לצוות חדר המחקר, על התמיכה, היעילות והסבלנות שסייעו מאוד בהשלמת העבודה על סקירה זו.

⁴ גיל הפטור הבסיסי משירות מילואים עומד על 40 לחוגרים ועל 45 לקצינים. בתפקידים מיוחדים או קריטיים (כגון טייסים ורופאים לוחמים), גיל הפטור עשוי להגיע גם ל-49 או ל-50. בתקופת המלחמה הוארך גיל הפטור בשנה לתקופה מסוימת בהוראת שעה.

⁵ הדס פוקס, "מצבם החברתי-כלכלי של צעירים בישראל", בתוך **דוח מצב המדינה – חברה, כלכלה ומדיניות 2015**, מרכז טאוב, 2015, עמ' 137.

⁶ מאחר שסקר כוח אדם נערך ברמת הדירה (כלומר – דירה עולה בגורל ואחד מבני משק הבית משיב עבור כולם) ייתכן כי קיימת דיגמת חסר מסוימת למשרתי מילואים רווקים או בני זוג ששניהם משרתים, שסביר שהמענה שלהם לסקר נמוך יותר. אולם, עבור משרתי מילואים שגרים עם בת או בן זוג, סביר כי אחד מבני הבית יהיה זמין.

חשוב להדגיש שכיוון שהסקר נערך בכל חודש בנפרד אי-אפשר ללמוד ממנו על שיעורה הכולל של אוכלוסיית משרתי המילואים בכל אחת מקבוצות ההגדרה הדתית, מפני שייתכן שאדם מסוים נדגם בחודש שבו לא שירת במילואים. עם זאת, בשלושת חודשי המלחמה הראשונים, אוקטובר–נובמבר–דצמבר 2023, גיוס המילואים היה בהיקף נרחב מאוד,⁷ ולפיכך נראה שניתוח החודשים הללו משקף במידה רבה את תמונת מאפייני כלל אוכלוסיית משרתי המילואים במדינה. מנגד, ניתוח השנים 2024 ו-2025 מאפשר ללמוד בצורה מהימנה על התפלגות נטל המילואים בין הקבוצות השונות לאורך תקופה ממושכת, תוך כדי מתן משקל למשך שירות המילואים.⁸

הסקירה מתייחסת למשרתי ומשרתות המילואים הנמנים עם האוכלוסייה היהודית שמהנתונים עולה כי הם 99% ממשרתי המילואים (1% הוא ערבים). אנו מתייחסים בסקירה לשש קטגוריות של קבוצות באוכלוסייה היהודית: חילונים; מסורתיים; דתיים; חרדים; בעלי אורח חיים מעורב⁹ / לא ידוע; חסרי דת. שלוש קבוצות – חילונים, מסורתיים וחרדים – מורכבות מנדגמים שהשיבו בסקר כי לפי הגדרתם העצמית הם משתייכים לאחת הקבוצות הללו. הקבוצה הרביעית, קבוצת הדתיים, משלבת שתי קטגוריות של משיבים: דתיים ודתיים מאוד. כיוון שקבוצת הדתיים מאוד קטנה צירפנו אותה למען נוחות הניתוח לקבוצת הדתיים. הקבוצה החמישית, "מעורב / לא ידוע", מורכבת משלוש תתי-קבוצות: אנשים שהגדירו את עצמם כבעלי אורח חיים מעורב מבחינה דתית (מרבית הקבוצה); אנשים שהשיבו "אחר" על השאלה; אנשים שלא השיבו על השאלה, ולכן לא ידוע מהי הגדרתם הדתית. נתייחס בסקירה גם לקבוצה המורכבת ברובה המוחלט מעולים זכאי חוק השבות וצאצאיהם (רובם מברית המועצות לשעבר) שאינם יהודים על פי ההלכה, ומבחינה סוציולוגית היא חלק מהרוב היהודי במדינה.¹⁰ כיוון ש-91% מחברי קבוצה זו הם חסרי דת (והיתר נוצרים שאינם ערבים),¹¹ אנו מכנים אותה למען הנוחות והרלוונטיות לסקירה זו בשם "חסרי דת". נציין שהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מכנה קבוצה זו "אחרים".¹²

בין השנים 2023 ל-2025 חלו שינויים מזעריים במשקלן של קבוצות ההגדרה הדתית באוכלוסייה בישראל בגילי המילואים. כיוון שמסגרת הניתוח בסקירה זו היא בעיקרה רב-שנתית, כאשר נשווה בין משקלן של קבוצות באוכלוסייה לבין משקלן בקרב משרתי המילואים בשנים אלו, נציג את המשקל באוכלוסייה כמוצג בין השנים. במקרים שבהם יש מיעוט תצפיות – בניתוח של נשים המשרתות במילואים או בניתוח של קבוצות גיל ספציפיות – נדרשנו לאחד בין קבוצות קטנות יותר כדי לשמור על סודיות הנתונים, בהתאם לנוהלי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

⁷ מנתונים רשמיים שפורסמו באתר צה"ל בינואר 2024 עולה כי בחודשים אוקטובר–דצמבר 2023 גויסו כ-295,000 משרתי מילואים וכי שירות המילואים הממוצע עמד בתקופה זו על 61 ימים, מתוך 85 ימים שבהם התקיימה המלחמה בשנת 2023.

⁸ כיוון שהניתוח נעשה לכל חודש בנפרד הרי ששירות מילואים ממושך יותר יידגם בסקר באופן נרחב יותר.

⁹ הקטגוריה "מעורב" מתייחסת להגדרה דתית של משק הבית (המשפחה) ומשקפת משק בית שבו אנשים מקיימים יותר מאורח חיים אחד, כלומר אין אחידות בין בני הזוג לגבי מידת הדתיות.

¹⁰ ועדה מיעצת של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה אף המליצה בראשית שנת 2022 לשנות את שם הקבוצה ל"אוכלוסייה יהודית מורחבת". ראו על כך ג'ודי מלץ, "הלמ"ס תחדל לסווג כ'אחרים' זכאים לאזרחות בחוק השבות שאינם יהודים", הארץ, 16.1.2022.

¹¹ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [אוכלוסייה לפי קבוצת אוכלוסייה, דת, גיל ומין: אומדן מפקד האוכלוסין 2022](#).

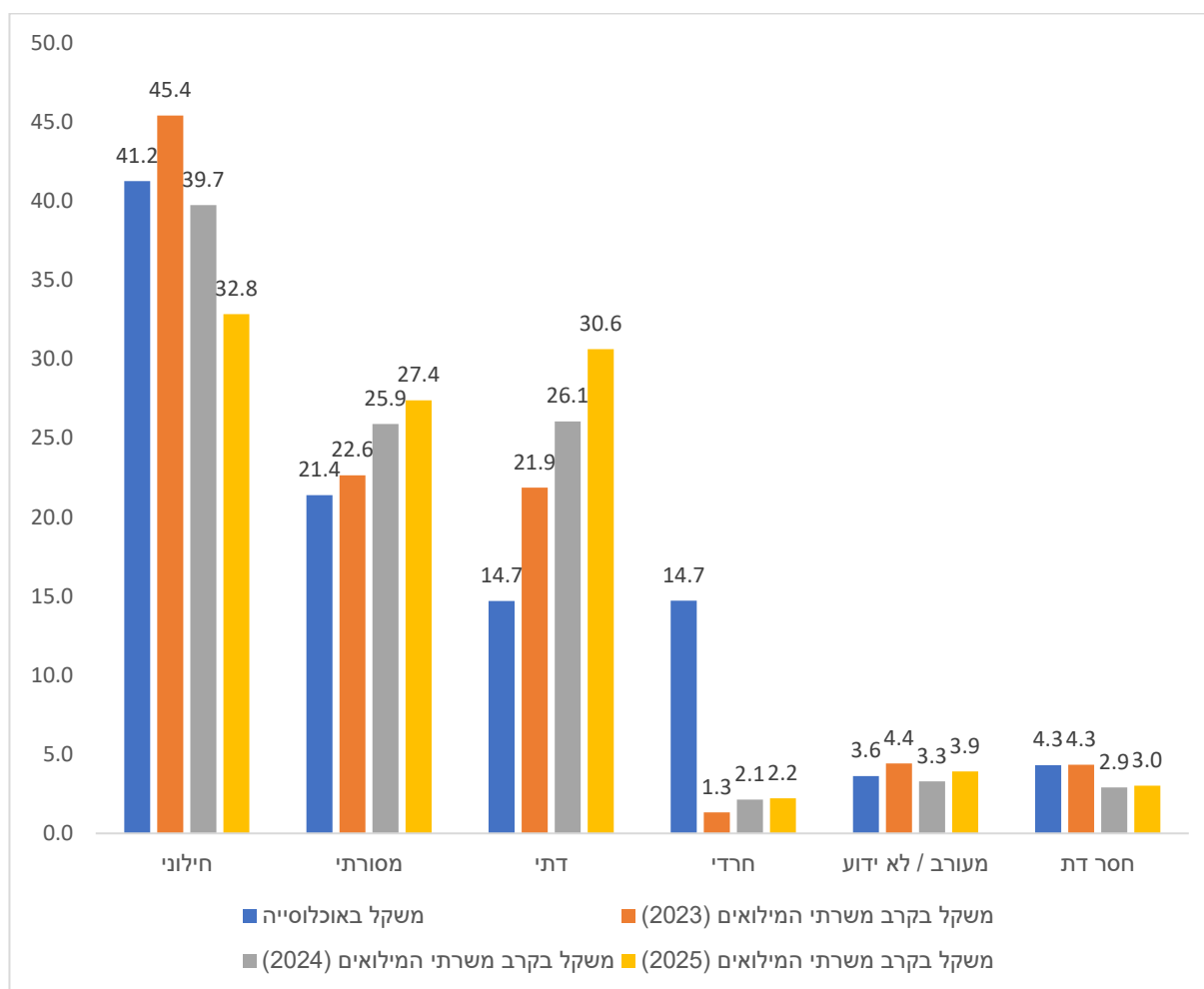
¹² בניגוד לשאר הקבוצות הנבחנות בסקירה זו, השייך לקבוצה זו מבוסס על שיוך מינהלי של הלמ"ס ולא על הגדרה עצמית.

1. ממצאים כלליים

1.1. גברים

תרשים 1 מציג את הנתונים על התפלגות הגברים משרתי המילואים בין קבוצות האוכלוסייה בשנים 2023–2025 בהשוואה להתפלגות של הגברים באוכלוסייה בין הקבוצות הללו בגילים אלה. כלומר, שיעור משרתי המילואים המוצג ביחס לכל קבוצה משקף את שיעורה מבין כלל אוכלוסיית משרתי המילואים.

תרשים 1. התפלגות הגברים בגילי 21–44 בכלל האוכלוסייה בהשוואה להתפלגות משרתי המילואים במלחמת חרבות ברזל (ממוצע חודשי), לפי הגדרה דתית, 2023–2025 (ב-%)

מקור: עיבודי המחברים לנתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2023–2025.

מניתוח תרשים 1 עולים שני ממצאים עיקריים: ראשית, מבט על שירות המילואים של הגברים בחודשי המלחמה הראשונים, כלומר בשנת 2023, מלמד כי הגברים הדתיים הם הקבוצה שמשקלה היחסי בשירות המילואים היה הגבוה ביותר ביחס למשקלה באוכלוסייה (21.9% לעומת 14.7%). גם בקרב הגברים החילוניים היה ניתן לזהות משקל גבוה יותר בשירות המילואים ביחס למשקל באוכלוסייה (45.4% לעומת 41.2%). בקרב הגברים המסורתיים, המשקל בשירות המילואים היה גבוה במעט מאשר המשקל באוכלוסייה (22.6% לעומת 21.4%). מנגד, בקרב גברים חרדים, כצפוי, שיעור המשרתים במילואים היה נמוך מאוד ביחס למשקל באוכלוסייה (1.3% לעומת 14.7%). סיבה אפשרית למשקל הגבוה יחסית של גברים דתיים בשירות המילואים היא השיעור הגבוה של גיוס לשירות קרבי בציבור הדתי.¹³ מנתונים שפרסם צה"ל עולה כי בשנים

¹³ נוסף על כך, מחקר שערך ניתוח דמוגרפי של החיילים שנפלו במסגרת מלחמת חרבות ברזל (שרובם לא היו משרתי מילואים) מצא שיעור גבוה של נופלים דתיים ביחס לאוכלוסייה. ראו: עוזי בן שלום ורועי נאון, "בהתנדב עם: משמעותות סוציולוגיות מניתוח דמוגרפי של נופלים דתיים במלחמת 'חרבות ברזל'", **חברה, צבא וביטחון לאומי** 10, עמ' 96–121. בהקשר של הסקירה

2018 ו-2024 עמד שיעור הלוחמים בקרב גברים בוגרי החינוך הממלכתי-דתי שהתגייסו לשירות סדיר על 60%-62% בהשוואה ל-42%-43% בקרב גברים בוגרי החינוך הממלכתי.¹⁴ צה"ל ומערכת הביטחון נמנעים מלפרסם נתונים מדויקים ומלאים של חלוקת משרתי המילואים לפי הגדרות תפקיד ספציפיות, אך ברור כי יש נטייה גבוהה יותר לגייס לשירות מילואים לוחמים.¹⁵

שנית, בחינת המגמות במהלך שנות המלחמה מעידה על עלייה הדרגתית ניכרת במשקלם של הגברים הדתיים בשירות המילואים. כך, אף שהגברים הדתיים הם 14.7% מאוכלוסיית הגברים היהודים בגילי 21-44, משקלם בשירות המילואים עלה מ-21.9% בחודש ממוצע בשנת 2023 ל-26.1% בחודש ממוצע בשנת 2024 ול-30.6% בחודש ממוצע בשנת 2025. כלומר, משקלם של הגברים הדתיים בשירות המילואים בשנת 2025 היה גבוה ביותר מפי שניים ממשקלם באוכלוסייה בגילים הרלוונטיים. קבוצה נוספת שמשקלה בקרב הגברים משרתי המילואים עלה בהדרגה במהלך השנים היא קבוצת הגברים המסורתיים – מ-22.6% בשנת 2023 ל-27.4% בשנת 2025. מנגד, בולטת הירידה ההדרגתית במשקלם של הגברים החילוניים בשירות המילואים בין שנת 2023 לשנת 2025. כאמור, בעוד שבשנת 2023 עמד משקלם של גברים חילוניים בשירות מילואים על 45.4%, גבוה בכמה אחוזים ממשקלם היחסי באוכלוסייה, בשנת 2024 ירד משקלם בשירות המילואים ל-39.7% ובשנת 2025 המשיך לרדת והגיע ל-32.8%. גם בקרב קבוצת חסרי הדת, שמבחינה סוציולוגית אפשר לזהותה עם הציבור החילוני, חלה ירידה הדרגתית במשקל בשירות המילואים: בשנת 2023 הוא עמד על 4.3%, זהה למשקלה באוכלוסייה, אך בהמשך המלחמה בשנים 2024-2025 הוא ירד ל-2.9%-3%. בסעיף האחרון של הסקירה נדון בהרחבה בגורמים אפשריים למגמות אלו. עם זאת, חשוב להדגיש כי על אף השיעור הגבוה יחסית של משרתי מילואים בקרב גברים דתיים, כיוון שמדובר באוכלוסייה שמשקלה באוכלוסייה אינו גבוה, הרי שגם בשנת 2025, ובוודאי בשנים שלפני כן, הקבוצה שבה הכי הרבה משרתי מילואים היא קבוצת הגברים החילוניים, ובוודאי כאשר כוללים יחד איתה את קבוצת חסרי הדת, שהיא בעלת זיקה גבוהה לקבוצה החילונית.

בתרשים 2 מוצגים נתונים על שיעור הגברים בגילי 21-44 ששירתו במילואים בחודש ממוצע בזמן המלחמה, בכל אחת מקבוצות האוכלוסייה בחברה היהודית, בפילוח לשנים. כלומר, התרשים מציג את שיעור הגברים משרתי המילואים מתוך כלל חברי הקבוצה הדתית בגילים הרלוונטיים (ולא מתוך כלל משרתי המילואים באוכלוסייה).

נציין כי בכל קבוצות האוכלוסייה נרשמה ירידה ניכרת בשיעור המגויסים למילואים בממוצע חודשי בין שנת 2023 לשנת 2024, והסיבה לכך היא, כאמור, העובדה שבשלושת החודשים הראשונים של המלחמה (שנת 2023) גויס צבא המילואים באופן נרחב ומלא ביותר, ומרבית המילואימניקים שירתו בכל שלושת החודשים הללו.¹⁶ בשנת 2024, לעומת זאת, הפחית הצבא את מספר המגויסים, וגם אלו שגויסו, ברובם המוחלט לא שירתו במילואים במהלך כל השנה. התרשים מלמד גם על ירידה בהיקף המגויסים למילואים בממוצע לחודש גם בין שנת 2024 לשנת 2025 בכל קבוצות האוכלוסייה. נתון זה תואם גם את נתוני צה"ל המלמדים על ירידה במספר ימי המילואים בממוצע לשנה בין שתי השנים הללו.¹⁷

שלנו מעניין לציין כי במחקר הנ"ל נמצא כי בקרב הנופלים שהיו משרתי מילואים שיעורם היחסי של הדתיים היה גבוה יותר מאשר בקרב נופלים משרתי סדיר וקבע.

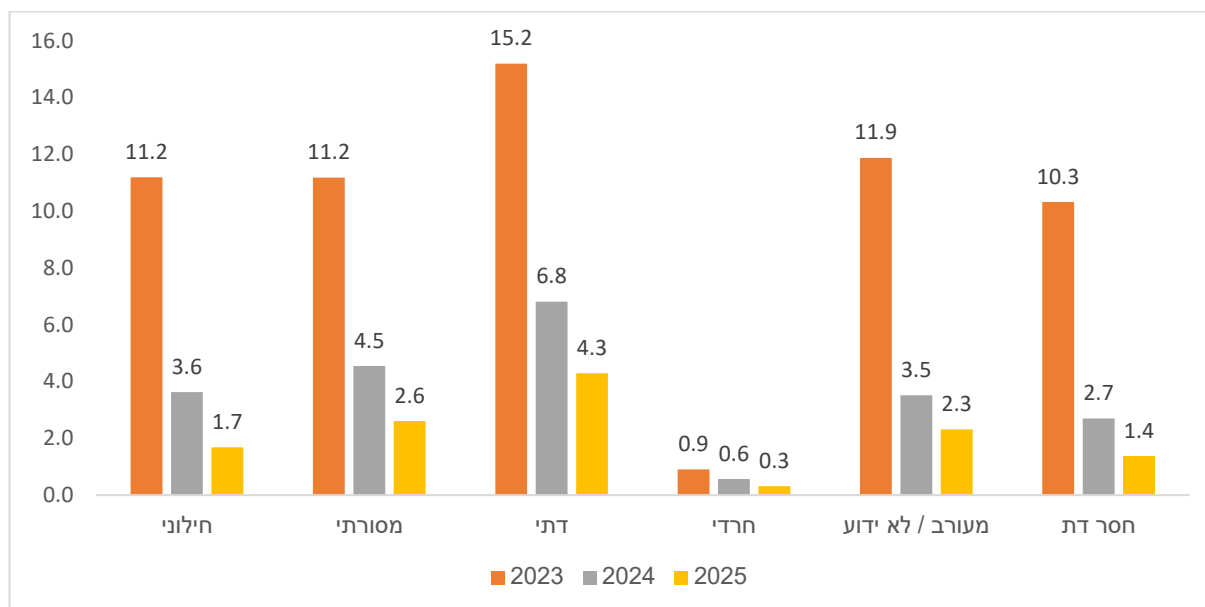
¹⁴ מתוך מענה של צה"ל לבקשת חופש מידע של התנועה לחופש המידע. ראו גם עידן ארץ, "נתוני הגיוס של צה"ל חושפים: המגור שבו מתגייסים הכי הרבה, והזינוק בגיוס נשים", גלובס, 25.6.2026.

¹⁵ יש שהעלו את הטענה כי משקלם הגבוה של הדתיים בשירות המילואים נובע מכך ששיעור גבוה מהם עובדים במגזר הציבורי, ולכן הם אינם חוששים למשרתם. ראו למשל מירב ארלוזורוב, "מספר חריג בעוצמתו: כמה ישראלים מסכנים את חייהם במילואים – ואת פרנסתם?", דה מרקר, 23.2.2026. הניתוח בסעיף 4 בסקירה זו מראה כי שיעורם של המילואימניקים מקרב עובדי המגזר הציבורי דווקא נמוך בהשוואה לענפי תעסוקה אחרים בכלל האוכלוסייה, ובפרט בקרב הציבור הדתי.

¹⁶ ראו לעיל בהערה 7 נתונים בדבר היקף שירות המילואים הממוצע בשנת 2023.

¹⁷ לפי מידע רשמי שפורסם באתר צה"ל, אורך שירות המילואים הפעיל בשנת 2024 עמד על כ-94 ימים בממוצע, ובשנת 2025 על כ-78 ימי מילואים בממוצע.

תרשים 2. שיעור הגברים בגילי 21–44 ששירתו במילואים במלחמת חרבות ברזל בחודש ממוצע, לפי הקבוצה הדתית שאליה הם משתייכים, 2023–2025 (ב-%)

מקור: עיבודי המחברים לנתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2023–2025.

באוקטובר–דצמבר 2023 שירתו במילואים בחודש ממוצע 15.2% מהגברים הדתיים בגילי 21–44 לעומת שיעור של 11.2% הן בקרב החילונים והן בקרב המסורתיים. שיעור המשרתים בקרב בעלי אורח חיים מעורב / לא ידוע וחסרי דת קרוב לזה של חילונים, ואילו בקרב הגברים החרדים פחות מ-1% שירתו במילואים בחודש ממוצע בשנת 2023.

כאמור, בשנים 2024–2025 היה שיעור המגויסים למילואים בממוצע לחודש נמוך יותר בכל הקבוצות בהשוואה לשלושת החודשים האחרונים של שנת 2023. מהתרשים עולה כי באופן יחסי הדומיננטיות של קבוצת הדתיים הייתה גבוהה עוד יותר בשנים אלו, כך שבחודש ממוצע בשנת 2024 שירתו במילואים 6.8% מהגברים הדתיים בגילי 21–44 בהשוואה ל-4.5% מהמסורתיים ו-3.6% מהחילונים, ובחודש ממוצע בשנת 2025 שירתו במילואים 4.3% מהגברים הדתיים בגילי 21–44 בהשוואה ל-2.6% מהמסורתיים ו-1.7% מהחילונים.

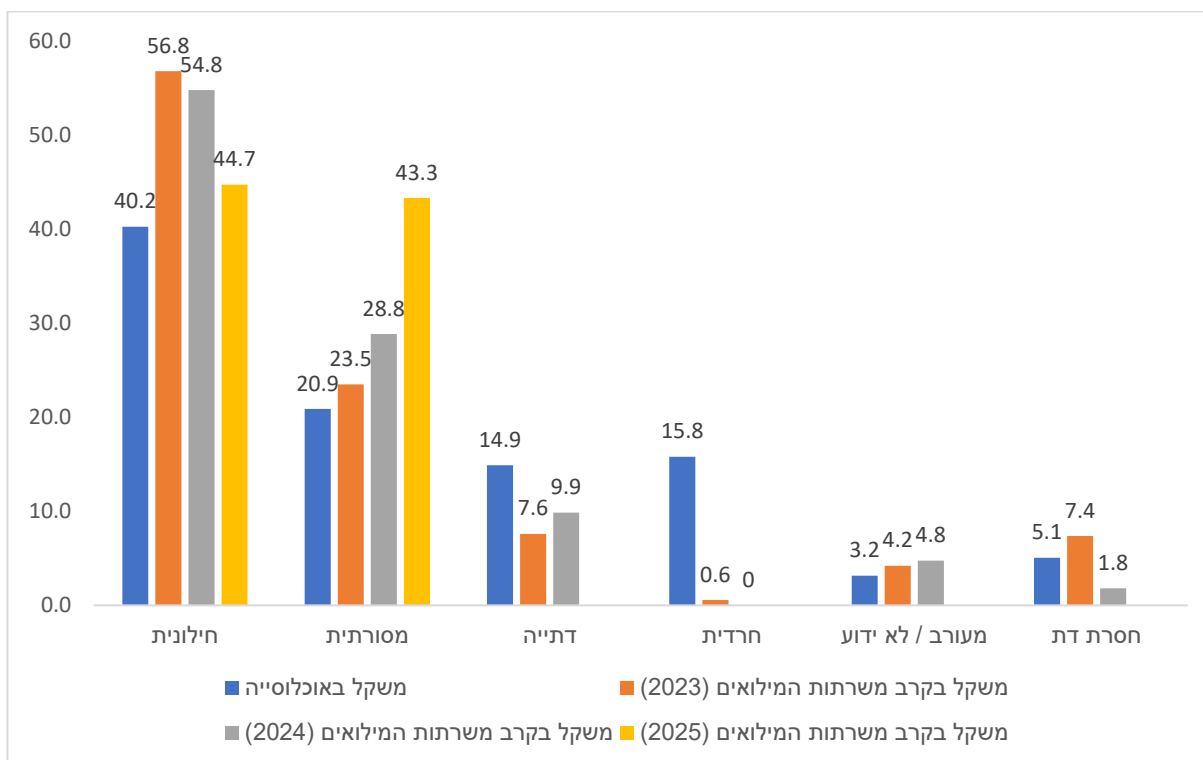
1.2 נשים

מהנתונים עולה כי הנשים היו בחודש ממוצע 13.5% מבין משרתי המילואים בשנים 2023–2024.¹⁸ בשל כך, יש תצפיות מעטות יחסית בקרב הנשים במדגם, ולכן אי-אפשר לנתח את דפוסי המילואים בקרב נשים בכל קבוצות האוכלוסייה בלי לפגוע בסודיות הנסקרים. לפיכך השתמשנו בנתוני סקר כוח אדם הפומביים, הזמינים לשנים 2023–2024 בלבד.¹⁹ בנתונים הפומביים גיל הנסקרים המדויק אינו נתון אלא מצוינת רק קבוצת גיל. לפיכך בסעיף זה התייחסנו לנשים בגילי 18–44. על קבוצות האוכלוסייה הגדולות – חילונים ומסורתיים – ביכולתנו להציג נתונים גם לשנת 2025, לגבי נשים בגילי 21–44.

¹⁸ מפרסומים שונים של צה"ל והביטוח הלאומי עולה כי שיעור הנשים המשרתות במילואים היה בתקופת המלחמה 18%–22% מבין משרתי המילואים. הסיבה לפער בין שיעורים אלו לשיעור של 13.5% העולה בסקירה שלנו היא שאנו בחנו את הנתונים לפי ממוצע לחודש, כך שהנתונים משקפים גם את היקף השירות המתבטא במספר ימי המילואים (ולא רק חלוקה בין משרתי מילואים למי שאינם משרתי מילואים). מנתונים שפורסמו [באתר הביטוח הלאומי](#) עולה שמספר ימי המילואים ששירתו נשים בזמן המלחמה היה נמוך מזה של גברים. כך, למשל, שיעור הגברים ששירתו במילואים לתקופה מצטברת של מעל 150 ימי מילואים הוא 51% לעומת 32% בקרב הנשים.

¹⁹ הנתונים הפומביים הם קבצים שמפרסמת הלמ"ס באופן פומבי (Public Use File – PUF) ומאפשרים לערוך ניתוחים בנתונים מסוימים בלבד (בניגוד לשאר הנתונים במחקר זה המבוססים על עבודה בסביבת חדר המחקר של הלמ"ס, ובכך מאפשרים להעמיק באופן נרחב יותר). הנתונים הפומביים של שנת 2025 לא פורסמו עדיין.

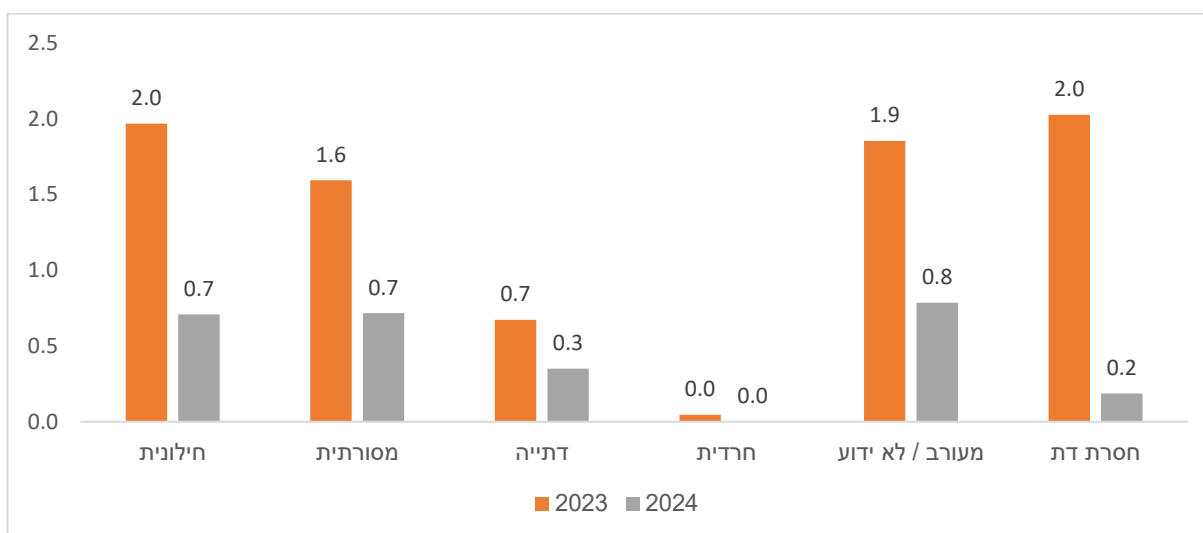
תרשים 3. התפלגות הנשים בגילי 18–44 בכלל האוכלוסייה בהשוואה להתפלגות משרתות המילואים במלחמת חרבות ברזל (ממוצע חודשי), לפי הגדרה דתית, 2023–2025* (ב-%)

* נתוני 2025 מוצגים על הציבור החילוני והמסורתי בלבד בשל סוגיות אתיות של גודל מדגם. נתונים אלו בלבד מתייחסים לגילי 18–44.

מקור: עיבודי המחברים לנתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2023–2025.

תרשים 4. שיעור הנשים בגילי 18–44 ששירתו במילואים במלחמת חרבות ברזל בחודש ממוצע, לפי הקבוצה הדתית שאליה הן משתייכות, 2023–2024 (ב-%)

מקור: עיבודי המחברים לנתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2023–2024.

כפי שעולה מתרשים 4, בשנת 2023 שיעור משרתות המילואים הגבוה ביותר בחודש ממוצע היה בקרב החילוניות וחסרות דת (2%), בעוד שבקרב נשים דתיות הוא היה נמוך יחסית (0.7%). נשים מסורתיות עמדו בתוך, אך קרוב יותר לחילוניות (1.6%). בשנת 2024 חלה, כאמור, ירידה בהיקפי הגיוס למילואים, ובהתאם לכך נצפתה ירידה בכל הקבוצות. שיעור משרתות המילואים בחודש ממוצע היה זהה בשנה זו בין חילוניות

למסורתיות – 0.7% – אך בקרב דתיות הוא עמד על 0.3%. כפי שעולה מתרשים 3, השיעור הנמוך של נשים דתיות בשירות מילואים מתבטא גם בכך שמשקלן נמוך בהשוואה לשיעורן באוכלוסייה.

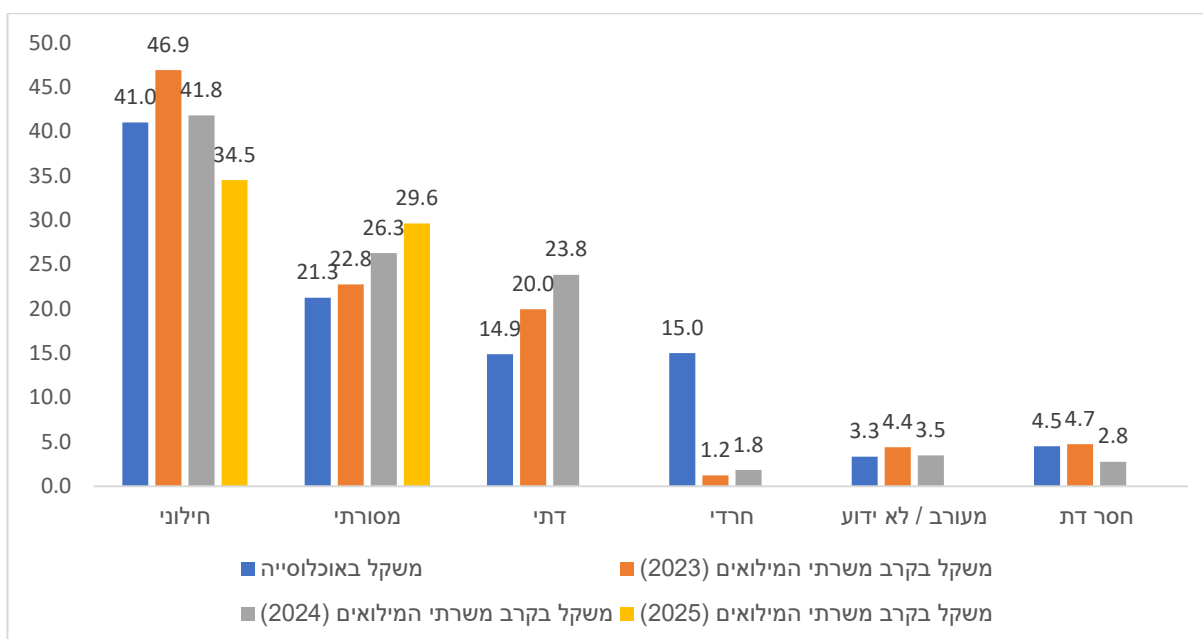
ממצאים אלו הולמים את העובדה ששיעור הנשים הדתיות המשרתות בשירות סדיר בצה"ל נמוך יחסית, כיוון שהן זכאיות לקבל פטור על רקע דתי. מניתוח נתוני בוגרות החינוך הממלכתי-דתי בשנים 2010–2021 עולה כי שיעור המתגייסות בקרבן עלה בהדרגה מ-20% ל-30%, בעוד שמבין בוגרות החינוך הממלכתי עומד שיעור המתגייסות באופן יציב על למעלה מ-90%²⁰.

ניתוח ההתפלגות של משרתות המילואים בין הקבוצות השונות (תרשים 3) מלמד כי בין שנת 2024 לשנת 2025 חלה ירידה ניכרת במשקלן של נשים חילוניות בקרב משרתות המילואים (מ-54.8% ל-44.7%) בעוד משקלן של נשים מסורתיות עלה באופן ניכר (מ-28.8% ל-43.3%). מגמה זו דומה למגמה של ירידה במשקלם היחסי של גברים חילונים בקרב משרתי המילואים לאורך המלחמה, אך בקרב הנשים גם לאחר הירידה שיעורן של החילוניות המשרתות במילואים נותר גבוה ממשקלן באוכלוסייה, על רקע השיעור הנמוך של נשים דתיות (וחרדיות) המשרתות בצבא.

1.3. כלל האוכלוסייה (גברים ונשים יחד)

תרשים 5 מציג את התפלגות משרתי המילואים ביחס להתפלגות הקבוצות השונות באוכלוסייה בשכבות הגיל הרלוונטיות, בניתוח משולב של גברים ונשים. כאמור לעיל, בשל חוסר הזמינות של נתונים על חלק מהאוכלוסיות בשנת 2025 בשל גודל המדגם, נתוני 2025 מוצגים על חילונים ומסורתיים בלבד (בגילי 21–44).

תרשים 5. התפלגות האוכלוסייה (גברים ונשים) בגילי 18–44 בהשוואה להתפלגות משרתי ומשרתות המילואים במלחמת חרבות ברזל (ממוצע חודשי), לפי הגדרה דתית, 2023–2025* (ב-%)

* נתוני 2025 מוצגים על הציבור החילוני והמסורתי בלבד בשל סוגיות אתיות של גודל מדגם. נתונים אלו בלבד מתייחסים לגילי 21–44.

מקור: עיבודי המחברים לנתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2023–2025.

²⁰ אריאל פינקלשטיין, **החברה הדתית-לאומית בנתונים**, נאמני תורה ועבודה, 2021, עמ' 259–261; ארץ (לעיל הערה 14). כיוון שצה"ל בוחן את שיעור הגיוס רק לאחר כמה שנים מאז סיום התיכון, הרי שהנתונים העדכניים שפורסמו בשנת 2026 על בוגרות החינוך הממלכתי-דתי מתייחסים לשיעור הגיוס עד שנת 2024 של מסיימות התיכון בשנים 2020–2021. בדיווחים בתקשורת פורסמו נתונים לא רשמיים בדבר עלייה ניכרת בתקופת המלחמה בשיעור בוגרות החינוך הממלכתי-דתי המתגייסות לצה"ל, עד לכדי 40%. אף אם נתונים אלו נכונים, לא אמורה להיות להם השפעה על שיעור השירות במילואים, שכן מי שהתגייסה במהלך המלחמה לא הספיקה עדיין להגיע לשירות מילואים עד שנת 2025 (מלבד אולי מי שהתגייסה בתחילת המלחמה, בסוף 2023).

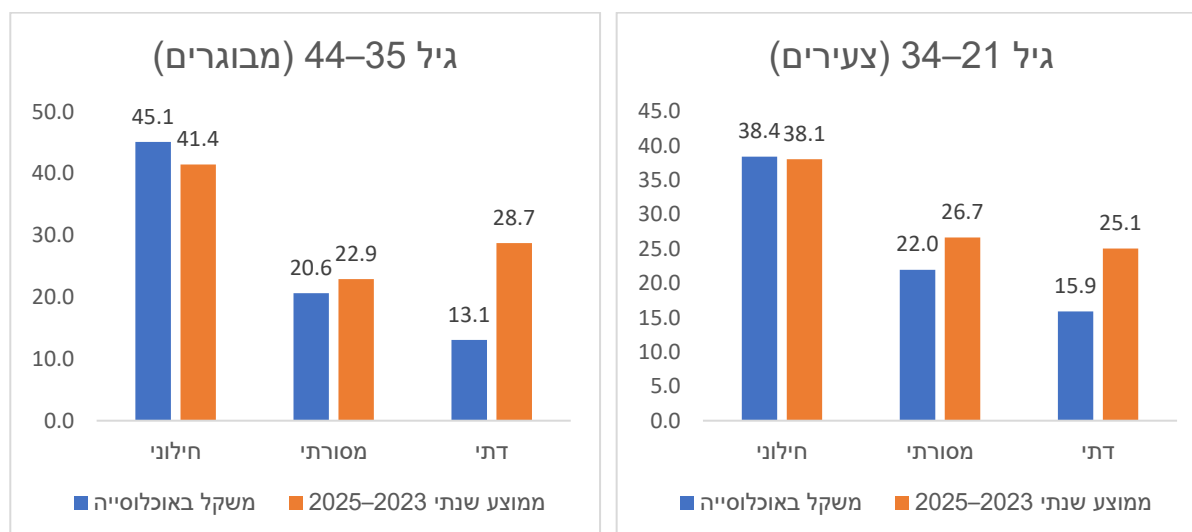
גם בניתוח משולב של גברים ונשים ניתן לראות את המגמות העיקריות שנצפו לעיל: משקל גבוה של הדתיים בשירות המילואים יחסית לגודלם באוכלוסייה, שהולך ועולה עם השנים לצד עלייה מתונה יותר במשקלם היחסי של המסורתיים, ירידה הדרגתית במשקלה היחסי של האוכלוסייה החילונית ושיעור כמעט אפסי של משרתי מילואים בקרב חרדים. עם זאת, מכיוון ששיעור הנשים הדתיות המשרתות במילואים נמוך משיעורן של הנשים החילוניות והמסורתיות, התמונה המוצגת בתרשים מלמדת על משקל גבוה בשיעור של כ-2% של הציבור החילוני בקרב אוכלוסיית המילואים בשנים 2023–2025, בהשוואה לניתוח של גברים בלבד שהוצג בתרשים 1, ומנגד על משקל נמוך יותר בשיעור של כ-2% של הציבור הדתי בשנים 2023–2024 (אף שאין נתונים על הציבור הדתי בשנת 2025, מנתוני החילונים והמסורתיים ניתן להניח שהמגמה הייתה דומה גם בשנה זו).

2. ניתוח לפי גיל

הניתוח בסעיפים הקודמים עסק בכלל משרתי המילואים בגילי 21–44. בסעיף זה נבקש לבחון את התפלגות אוכלוסיית משרתי המילואים לפי הגדרה דתית בהבחנה בין שתי קבוצות גיל: 21–34 (צעירים) ו-35–44 (מבוגרים). מהממצאים עולה כי בשנים 2023–2025 הגברים המבוגרים היו במוצע כ-35% מהגברים המשרתים במילואים בחודש ממוצע בגילי 21–44, בעוד שהנשים המבוגרות היו כ-10% מבין המשרתות בגילי 21–44 (בשנים 2023–2024), כלומר גברים נוטים לשרת במילואים גם בגיל מבוגר יותר. הסיבה העיקרית לכך היא שנשים מקבלות במקרים רבים פטור משירות מילואים בשל היריון או בשל הורות וייתכן שגם בשל מדיניות שנהגה בעבר שהעניקה להן פטור ממילואים בגיל מוקדם יחסית, כך שפחות נשים הגיעו לגיל מבוגר במערך המילואים. בשל כך נמקד את הניתוח שלהלן בגברים בלבד.

בהיבט המתודולוגי, כיוון שהניתוח לפי קבוצות הגיל מצמצם את גודל המדגם ומביא למיעוט תצפיות בחלק מהקבוצות, נתמקד בסעיף זה בשלוש הקבוצות המרכזיות בקרב משרתי המילואים – חילונים, מסורתיים ודתיים.²² כמו כן, בניתוח זה נתייחס לשלוש השנים 2023–2025 ביחד (לפי ממוצע שנתי).

תרשים 6. התפלגות הגברים בגילי 21–34 (צעירים) וגילי 35–44 (מבוגרים) בכלל האוכלוסייה בהשוואה להתפלגות משרתי המילואים בגילים אלו במלחמת חרבות ברזל (ממוצע חודשי), לפי הגדרה דתית, ממוצע שנתי 2023–2025 (ב-%)

מקור: עיבודי המחברים לנתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2023–2025.

²¹ במהלך השנים חל גידול בשיעורם של הגברים המבוגרים במילואים. בעוד שבשנת 2023 הם היו 29% מהגברים המשרתים במילואים בחודש ממוצע בגילי 21–44, בשנת 2024 עלה שיעורם ל-35%, ובשנת 2025 ל-41%.

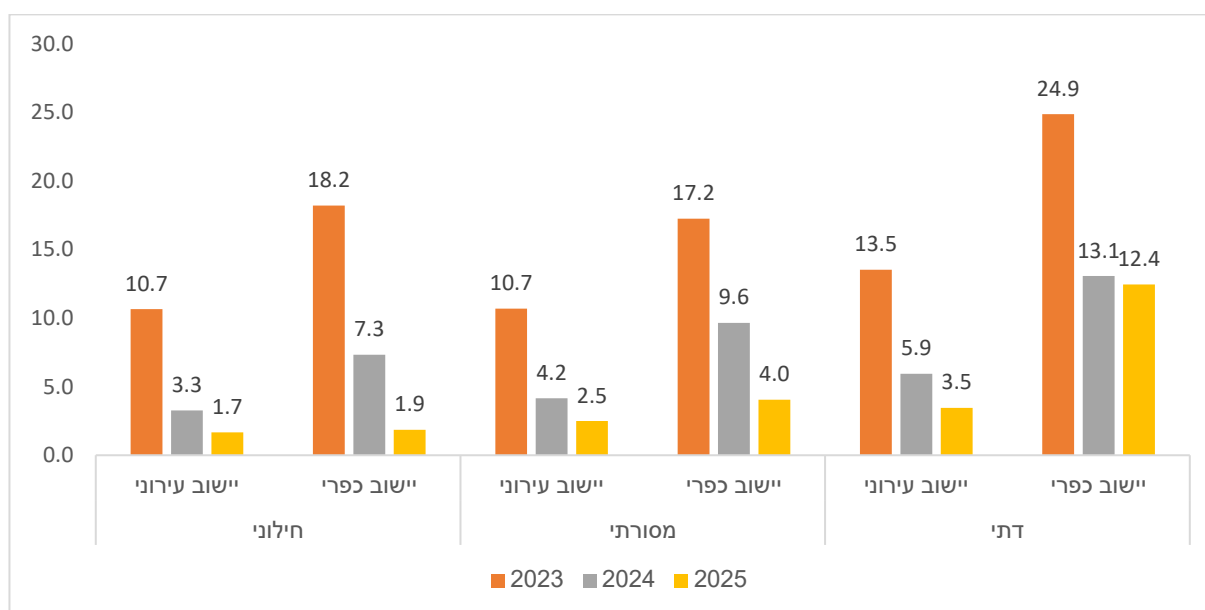
²² התרשים אינו מתייחס לחרדים, לחסרי דת ולבעלי אורח חיים מעורב / לא ידוע, בשל המדגם הקטן של קבוצות אלו. שיעורן המשותף של הקבוצות הללו מבין הצעירים (גיל 21–34) עומד על 23.7% ומבין המבוגרים (גיל 35–44) על 21.2%, בעוד ששיעורן בקרב משרתי המילואים נמוך בהרבה בגלל החרדים.

הממצא העיקרי העולה מהתרשים הוא שיעורם היחסי הגבוה במיוחד של גברים דתיים משרתי מילואים בשכבת הגיל המבוגרת (גילי 35–44). כך, גברים דתיים מהווים 13% מהאוכלוסייה היהודית בגילי 35–44, אך בקרב משרתי המילואים בגילים אלו עמד שיעורם בשנות המלחמה על 28.7% בממוצע שנתי. גם בקרב משרתי המילואים הצעירים (גילי 21–34) משקלם של הגברים הדתיים היה גבוה בפער ניכר משאר הקבוצות, אך הפער היה נמוך יותר מאשר בקבוצת הגיל המבוגרת.

3. ניתוח לפי סוג יישוב

עד כה התמקדנו בהגדרה הדתית של משרתי המילואים, וכעת נוסיף על כך היבט אחר: סוג היישוב שבו הם מתגוררים, כלומר נשווה גם בין יישובים עירוניים (עיריות ומועצות מקומיות) לבין יישובים כפריים (יישובים המשתייכים למועצות אזוריות). גם כאן נתמקד באוכלוסיית הגברים בלבד בשל שיעורן הנמוך של נשים במדגם. מאחר שמשקלם של תושבי היישובים הכפריים באוכלוסייה היהודית הוא נמוך²³, בחרנו בסעיף זה לבחון את הנתונים של כל קבוצה בנפרד ולא ביחס למשקלה באוכלוסייה. כלומר, הנתונים מציגים את שיעור הגברים משרתי המילואים מתוך כלל חברי הקבוצה הדתית וסוג היישוב בגילים הרלוונטיים, ולא מתוך כלל משרתי המילואים באוכלוסייה. בתרשים 7 מוצגים נתונים על שיעור הגברים בגילי 21–44 ששירתו במילואים בחודש ממוצע בזמן המלחמה בקרב חילונים, מסורתיים ודתיים מתוך הבחנה בין תושבי יישובים עירוניים לתושבי יישובים כפריים.

תרשים 7. שיעור הגברים בגילי 21–44 ששירתו במילואים במלחמת חרבות ברזל בחודש ממוצע, לפי הגדרה דתית וסוג יישוב, 2023–2025 (ב-%)

מקור: עיבודי המחברים לנתוני סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2023–2025.

מהתרשים עולה כי בקרב כל קבוצות ההגדרה הדתית באוכלוסייה שיעור משרתי המילואים גבוה יותר בקרב תושבי יישובים כפריים, אך התופעה בולטת במיוחד בקרב הציבור הדתי. בכל הקבוצות חלה ירידה הדרגתית במהלך השנים בשיעור המשרתים במילואים בחודש הממוצע, בשל הירידה ההדרגתית באורך שירות המילואים במהלך השנים, אך ניתוח קו המגמה לאורך השנים מלמד על שתי מגמות משמעותיות:

ראשית, בקרב גברים דתיים תושבי יישובים כפריים כמעט שלא חלה ירידה בשיעור המשרתים בחודש ממוצע בין שנת 2024 לשנת 2025 (12.4% לעומת 13.1%), אף שבזמן זה חלה כאמור ירידה בכל שאר הקבוצות. שנית, בקרב גברים חילונים תושבי יישובים כפריים חלה ירידה חדה בשיעור המשרתים בחודש ממוצע בין שנת 2024 ל-2025, כך שאף שבשנים 2023 ו-2024 שיעורם היחסי של גברים חילונים תושבי

²³ ניתוח של כלל האוכלוסייה היהודית (כולל חסרי דת) בשנת 2024 מלמד כי 11.5% מהיהודים בישראל מתגוררים ביישובים כפריים (מבוסס על קובץ הרשויות המקומיות של הלמ"ס).

ישובים כפריים במילואים היה גבוה בהרבה מזה של גברים חילונים תושבי יישובים עירוניים, בשנת 2025 שיעור המשרתים בחודש ממוצע בקרב גברים חילונים תושבי יישובים כפריים היה כמעט זהה לשיעור המשרתים בקרב גברים חילונים תושבי יישובים עירוניים (1.9% לעומת 1.7%).

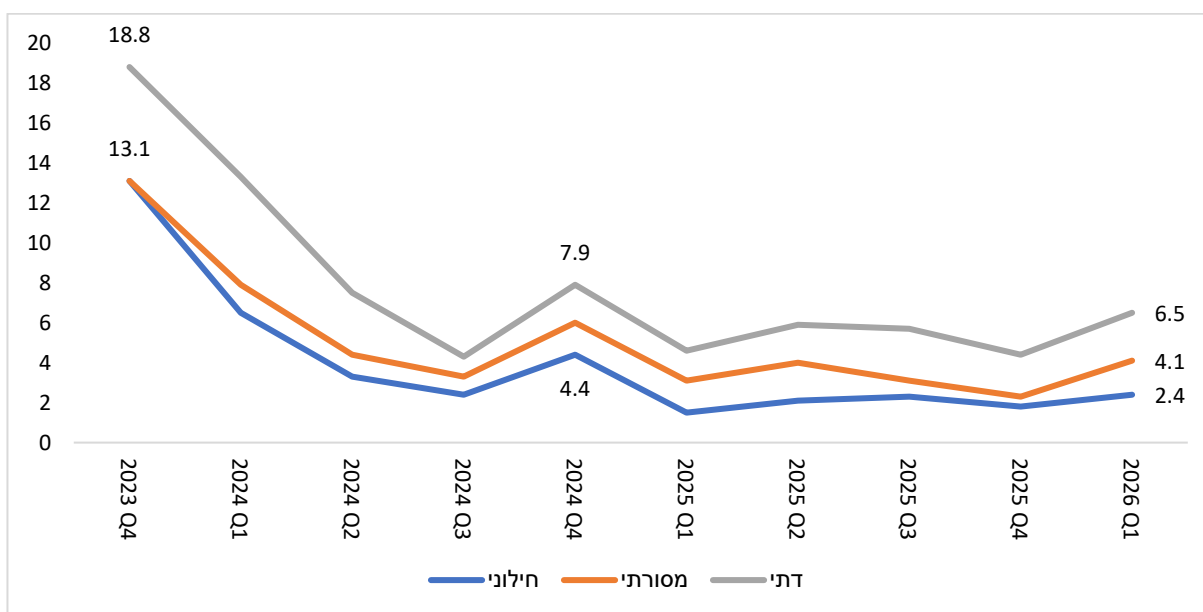
כך או כך, חשוב להדגיש כי על אף השיעור הגבוה יחסית של משרתי מילואים בקרב תושבי יישובים כפריים, כיוון שמדובר באוכלוסייה שמשקלה באוכלוסייה אינו גבוה, הרי שרוב נטל המילואים מושת על תושבי היישובים העירוניים. כך, מניתוח משותף של הציבור החילוני, המסורתי והדתי עולה כי משקלם של תושבי היישובים הכפריים בקרב כלל משרתי המילואים בחודש ממוצע עמד בשנת 2023 על 14.7%, עלה ל-18.8% בשנת 2024 וירד ל-16% בשנת 2025, בעיקר בשל הירידה הניכרת בשנת 2025 בשיעור המשרתים בקרב חילונים תושבי יישובים כפריים.

4. ניתוח תעסוקת המשרתים

מעבר לסיכון האישי והנטל המשפחתי,²⁴ לשירות מילואים יש גם השלכות ממשיות על תעסוקת המשרתים. כך למשל, מחקר של בנק ישראל מצא כי מי ששירתו במילואים בתקופת המלחמה בשנים 2023–2024 עובדים בשיעורים נמוכים יותר שנה לאחר מכן: בקרב בני 24–40 ששירתו במילואים בשנה הקודמת 10% אינם מועסקים בהשוואה ל-7% בקרב מי שלא שירתו במילואים. הפער גדול במיוחד בקרב צעירים בני 21–24: בקרב המשרתים במילואים בגילים אלו 45% אינם עובדים, בהשוואה ל-27% בקרב מי שאינם משרתים במילואים.²⁵ בשל קבוצות הניתוח הקטנות, לא נוכל להציג בניתוח זה פירוט לפי מגדר, ונתמקד בסעיף זה בגברים עובדים משרתי מילואים בגילי 21–44, בשלוש הקבוצות העיקריות באוכלוסייה היהודית המשרתות במילואים – חילונים, מסורתיים ודתיים.

תרשים 8 מציג את התפתחות שיעור משרתי המילואים מתוך העובדים בכל קבוצת הגדרה דתית מדי רבעון במהלך שנות המלחמה. בתרשים זה אנו מציגים גם התייחסות לרבעון הראשון של 2026.

תרשים 8. שיעור הגברים בגילי 21–44 ששירתו במילואים במלחמת חרבות ברזל בחודש ממוצע מתוך המשתתפים בשוק העבודה, לפי הגדרה דתית, 2023–2026, לפי רבעון (ב-%)

²⁴ המתבטא הן במצב הזוגי והנפשי והן במחירים תעסוקתיים, ראו למשל: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [השפעת שירות המילואים במלחמת "חרבות ברזל" על משפחות המשרתים/ות ממצאים מסקר משפחות משרתי מילואים, 2025](#); משרד העבודה, [דו"ח שוק העבודה בישראל לשנת 2024](#), עמ' 65.

²⁵ בנק ישראל, [דוח בנק ישראל 2025](#), 2026, עמ' 117–118.

התרשים מלמד על ירידה משיא של 13%–18% מהעובדים ברבעון האחרון של שנת 2023 ששירתו במילואים בחודש ממוצע ועד לרמות נמוכות יותר (2%–6%) שאפיינו את שנת 2025, עם זינוק בשיעור המשרתים ברבעונים שבהם התעצמה המלחמה: מבצע "חצי הצפון" ברבעון האחרון של 2024 ומבצע "שגת הארץ" ברבעון הראשון של 2026. כפי שעולה מהתרשים, גם בשוק העבודה ניכר גידול בפער בין החילונים לדתיים בשיעור המשרתים במהלך השנים: בנתוני הרבעון הראשון של 2026, שיעור המשרתים בחודש ממוצע מבין העובדים עמד על 2.4% בקרב חילונים, 4.1% בקרב מסורתיים ו-6.5% בקרב דתיים.

כעת נבחן את התפתחות שיעור משרתי המילואים לפי קבוצות וענפי תעסוקה ברמה השנתית, כדי לאפשר ניתוח בקבוצות מפורטות יותר. הניתוח מתבסס על חלוקת ענפי התעסוקה לשלוש קבוצות:

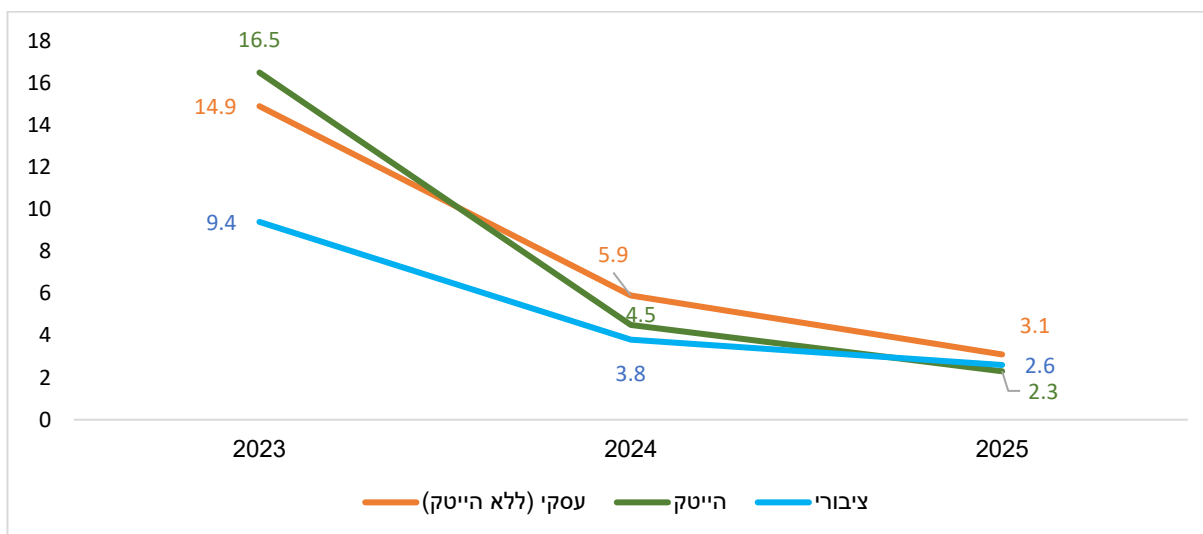
א. המגזר הציבורי: ²⁶ כ-20% מאוכלוסיית ניתוח זה, כלומר, גברים יהודים בני 21–44.

ב. ענפי ההייטק: ²⁷ כ-19% מאוכלוסיית הניתוח.

ג. שאר ענפי המגזר העסקי: כ-61% מקבוצת הניתוח.

לענפי ההייטק פריון גבוה יותר בהשוואה ליתר ענפי המשק, ולפיכך הפגיעה של שירות המילואים בענפים אלה בעלת השפעה רבה יותר, אשר יכולה לבוא לידי ביטוי בפגיעה ניכרת יותר בתוצר. בתרשים 9 מוצג שיעור הגברים משרתי המילואים בשלושת הענפים.

תרשים 9. שיעור הגברים בגילי 21–44 ששירתו במילואים במלחמת חרבות ברזל בחודש ממוצע מתוך המשתתפים בשוק העבודה, לפי ענף תעסוקה, 2023–2025 (ב-%)

מתרשים 9 עולה כי עם פרוץ מלחמת חרבות ברזל היה שיעור גבוה יחסית של עובדים בענפי ההייטק המשרתים במילואים (16.5%), לעומת יתר המגזר העסקי (14.9%) והמגזר הציבורי (9.4%). שיעורים אלה ירדו בחדות בכל הענפים ל-2%–3% מהעובדים בקבוצת הניתוח. בשנת 2025, העובדים בהייטק נעדרו מעבודה בשל מילואים בשיעורים נמוכים יותר (2.3%) מאלה במגזר הציבורי (2.6%) ושאר המגזר העסקי

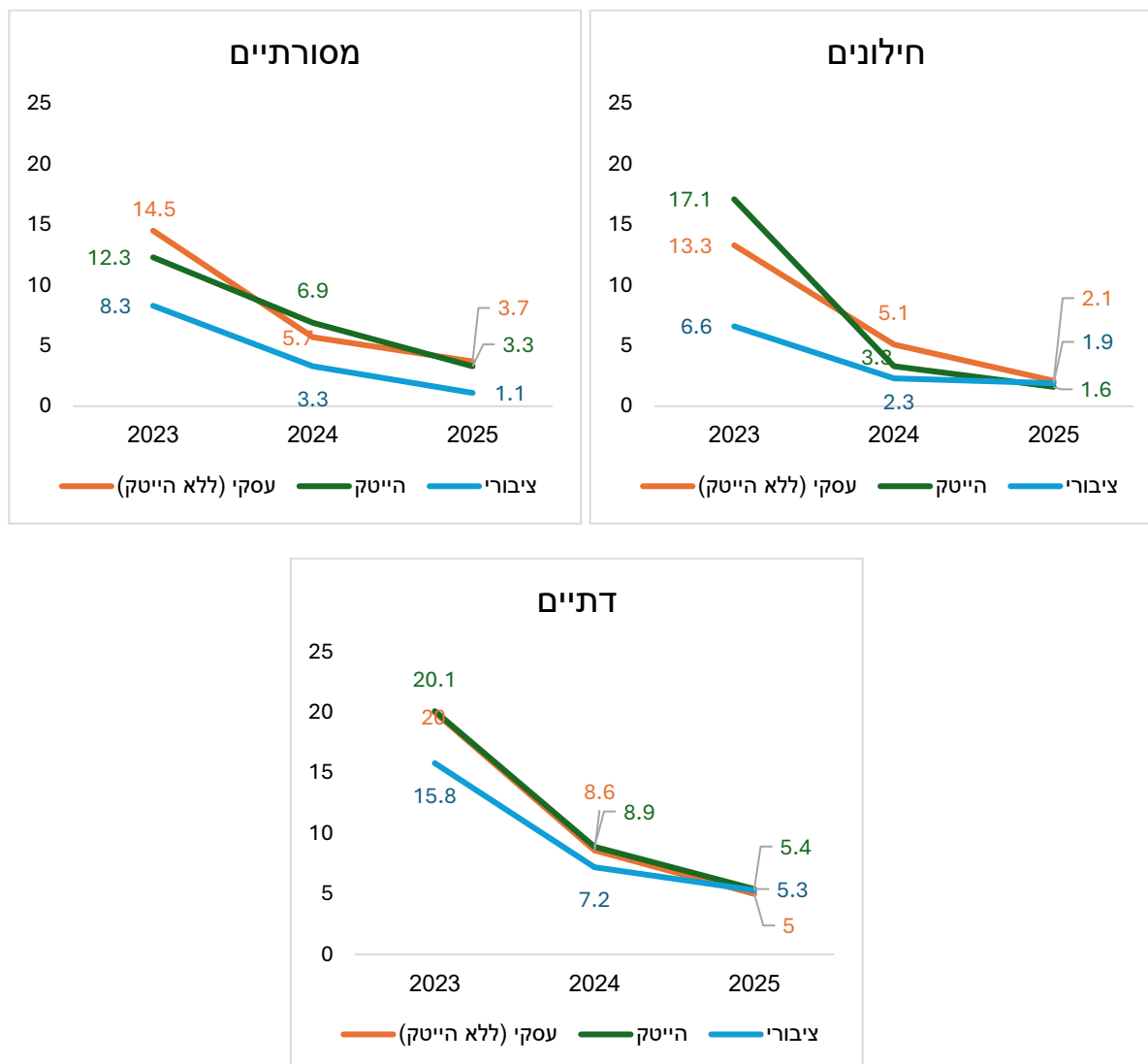
²⁶ ענפי המגזר הציבורי לפי הגדרת הלמ"ס: ייצור כלי תחבורה וחובלה אחרים (30); אספקת חשמל, גז, קיטור ומיזוג אוויר (קירור) (35); אגירת מים, טיפול ואספקה (36); שירותי ביוב (37); שירותי דואר (5310); מינהל מקומי (83); מינהל ציבורי וביטחון; ביטוח לאומי חובה (84); חינוך קדם-יסודי (גני ילדים) (850); מוסדות חינוך יסודי (851); מוסדות חינוך על-יסודי (חטיבת ביניים וחטיבה עליונה) (852); מוסדות חינוך על-תיכוניים (לא אקדמיים) (853); מכללות אקדמיות ושלוחות של מוסדות להשכלה גבוהה מחו"ל (854); אוניברסיטאות (855); בתי חולים (861); מרפאות ציבוריות (8620); לשכות בריאות, תחנות לבריאות המשפחה והקהילה, תחנות למניעת מחלות (8623); הפעלת ספריות, ארכיונים, מוזאונים ופעילויות תרבות אחרות (91); מרכזים קהילתיים (מתנ"סים) (944); ארגונים וגופים חוץ-מדינתיים (99).

²⁷ לפי המלצת ועדת פרלמנטר להתאים את הגדרת הלמ"ס ולהחריג ממנה את תת-ענף התקשורת. ענפים: ייצור תרופות, כולל תרופות הומאופתיות (21); ייצור מחשבים, מכשור אלקטרוני ואופטי (26); ייצור כלי טיס, חלליות וציוד נלווה (303); תכנות מחשבים, ייעוץ בתחום המחשבים ושירותים נלווים אחרים (62); עיבוד נתונים, אחסון ושירותים נלווים; אתרי שער לאינטרנט (631); מרכזי מחקר ופיתוח (720); מחקר ופיתוח בהנדסה ובמדעי הטבע (721).

(3.1%). נתונים אלו מתיישבים עם הממצאים של בנק ישראל שלפיהם פרופיל משרתי המילואים השתנה משנת 2023 לשנת 2025, והדבר התבטא בירידה בשכר החודשי הממוצע שאפיין את המשרתים בטרם המלחמה.²⁸

כעת נבחן את היחס בין ענפי התעסוקה של הגברים משרתי המילואים לבין קבוצת ההגדרה הדתית שאליה הם משתייכים. תרשים 10 מציג את שיעור משרתי המילואים מתוך העובדים בכל אחת מקבוצות ההגדרה הדתית לפי ענף תעסוקה.

תרשים 10. שיעור הגברים בגילי 21–44 ששירתו במילואים במלחמת חרבות ברזל בחודש ממוצע מתוך המשתתפים בשוק העבודה, לפי הגדרה דתית וענף תעסוקה, 2023–2025 (ב-%)

כפי שעולה מתרשים 10, הפערים בשירות המילואים בין קבוצות ההגדרה הדתית גדולים יותר מהפערים בין ענפי התעסוקה, וכך גם נותרו לכל אורך התקופה. הפערים הענפיים, לעומת זאת, הצטמצמו והלכו: כפי שראינו בתרשים 9, בסוף 2023 הענף שבו שיעור המשרתים הגבוה ביותר היה ההייטק – אך תופעה זו ניכרה רק בקרב חילונים, ש-17.1% מעובדי ההייטק מביניהם שירתו במילואים בסוף 2023. לעומת זאת, בקרב הדתיים שיעורי המשרתים בהייטק ובשאר המגזר העסקי היו דומים לכך ואפילו גבוהים יותר מאשר בקרב החילונים בכל תקופת המלחמה. עד 2025 ההבדלים בשיעור המשרתים בין ענפים בתוך כל אחת מהקבוצות

²⁸ בנק ישראל, [דוח בנק ישראל 2025](#), 2026, עמ' 117–118.

היטשטשו כמעט לגמרי (בקרב הדתיים, למשל, נעו השיעורים בשלושת הענפים בטווח צר של 5.0%–5.4%), בעוד שהפערים בין דתיים, מסורתיים וחילוניים נותרו ניכרים בכל ענף וענף.

5. דיון בגורמים האפשריים למגמות שתוארו בסקירה

ממצא מרכזי העולה מסקירה זו נוגע למגמות בהתפלגות נטל המילואים בין הקבוצות השונות באוכלוסייה לאורך השנים. כאמור, אף שהחילונים הם הקבוצה הגדולה ביותר בקרב משרתי ומשרתות המילואים לאורך כל שנות המלחמה, ניתוח הקבוצות אל מול משקלן היחסי באוכלוסייה מצביע על עלייה ניכרת במשקלם היחסי של גברים דתיים בשירות המילואים לאורך שלוש שנות המלחמה (אף שכבר מלכתחילה משקלם בשירות המילואים היה גבוה בהרבה משיעורם באוכלוסייה), לצד עלייה מתונה יותר במשקלם היחסי של גברים מסורתיים וירידה ניכרת במשקלם היחסי של גברים חילונים בשירות המילואים.

מה יכולות להיות הסיבות למגמות אלו? בסקירה הקודמת עמדנו על כך שבתחילת המלחמה גויס כלל מערך המילואים של צה"ל, אך בסוף נובמבר 2023 ערך צה"ל רידוד ניכר של משרתי המילואים במפקדות, ביחידות עורפיות ובפיקוד העורף.²⁹ ממצא זה יכול אולי לסייע להסביר מדוע בשנת 2024 חל גידול ניכר במשקלו של הציבור הדתי במילואים, בשל כך שבציבור זה יש שיעור גבוה יותר של חיילים קרביים, אך הוא לא מאפשר להסביר את השינוי שחל בין שנת 2024 לשנת 2025.³⁰

בשל כך, ברצוננו להצביע, בזירות המתבקשת, על כמה גורמים נוספים שיכולים להסביר את המגמות שנצפו. ההצעות שנציע מושתתות על כך שלשירות המילואים יש מאפיינים התנדבותיים ברורים בשני היבטים: ברובד הפורמלי, חלק מהמשרתים הם בעלי פטור והם מתנדבים לשרת, וכן יש כאלה הבוחרים לשרת שירות ארוך יותר מזה שזומנו אליו (למשל באמצעות סיפוח ליחידות אחרות); ברובד הלא פורמלי, בניגוד לשירות הסדיר בשירות המילואים יש גמישות גבוהה בהרבה שלא לשרת כלל או לשרת חלקית. הבנה זו חשובה במיוחד בבואנו לבחון את התמשכות שירות המילואים לאורך שנות המלחמה, שכן לנוכח המציאות המורכבת בתקופה זו גברה הפתיחות והתחזקה ההבנה גם בקרב הצבא ומפקדיו שיש משרתי מילואים שמוותרים על סבבי מילואים בתקופה מסוימת באופן מלא או חלקי.

1. אמון בממשלה. ייתכן שהמגמות שנצפו מבטאות את מידת האמון השונה שרוחשות קבוצות אוכלוסייה שונות להתנהלות הממשלה בכלל ולאופן ניהול המלחמה על ידי הממשלה בפרט. כך, במחקר קודם נמצא כי קיים בישראל מתאם ברור בין השתייכות דתית לבין עמדות פוליטיות: בבחירות האחרונות 80% מהדתיים ו-66.5% מהמסורתיים הצביעו למפלגות המחנה שהקים את הממשלה והרכיב את הקואליציה ברוב תקופת המלחמה, בעוד שבקרב החילונים רק 24% הצביעו למפלגות מחנה זה.³¹ בעוד שבתחילה זכתה המלחמה לקונצנזוס, שאף התבטא בכך שמפלגת המחנה הממלכתי הצטרפה לקואליציה, בהדרגה חלה ירידה באמון של חלקים בציבור באופן ניהול המלחמה על ידי הקואליציה. הירידה באמון התבטאה בפרישת המחנה הממלכתי מהממשלה ביוני 2024, והיא אף התעצמה בשנת 2025 סביב המחלוקת בדבר התמשכות המלחמה בעזה והחזרת החטופים וכן בביקורת על כך שהממשלה לא פעלה באופן אפקטיבי לגיוס חרדים.³² לפי הסבר זה, ייתכן שהירידה במשקלם של חילונים בשירות המילואים לאורך שנות המלחמה נבעה מחוסר אמון

²⁹ יוסי יהושע, "אלפים שוחררו, בלי הודעה רשמית: צה"ל מצמצם את היקף כוחות המילואים", *ynet*, 20.11.2023.

³⁰ הסבר אחר שהועלה בשיח הציבורי תלה את השיעור הגבוה של דתיים בשירות המילואים בשימוש הגובר של צה"ל בתחילת המלחמה בלוחמי הגנה מרחבית (הגמ"ר), מסגרת שבה שירות המילואים נעשה בדרך כלל קרוב לבית, כך שמשרתי המילואים שומר על היישוב שבו הוא מתגורר, למשל במסגרת כיתת כוננות. אף שאין נתונים מסודרים של צה"ל בנושא, נראה שקשה מאוד לתלות את המגמות שנצפו לאורך השנים בהסבר זה. ראשית, צה"ל התבסס על שירות מילואים של בני המקום במסגרת הגמ"ר גם ביישובים הסמוכים לגבול בצפון הארץ ובעוטף עזה, אזורים עם שיעור נמוך יחסית של דתיים. שנית, מפרסומים בתקשורת עולה שכבר באפריל 2024 ערך צה"ל רידוד משמעותי במספרם של משרתי המילואים ביהודה ושומרון (על פי הפרסום: ירידה מאלפים למאות), כך שיהיה קשה להסביר את מגמת העלייה הניכרת במשקלם של דתיים במילואים לאורך המלחמה. על רידוד ההגנה המרחבית ביהודה ושומרון במהלך 2024 ראו חנן גרינווד, "החל מהיום: צה"ל מצמצם את גודלי ההגנה המרחבית ביו"ש", *ישראל היום*, 30.4.2024. להסבר נוסף שעלה בשיח הציבורי, הנוגע לשיעור הגבוה של דתיים במגזר הציבורי, ראו לעיל הערה 15.

³¹ אריאל פינקלשטיין, *דפוסי ההצבעה של יהודים בבחירות 2022 לפי הגדרה דתית*, אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה, יוני 2026. מגמות דומות נצפו גם ביחס לבחירות 2021. ראו אריאל פינקלשטיין, *דפוסי ההצבעה של יהודים בבחירות 2021 לפי הגדרה דתית*, אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה, אוקטובר 2022.

³² למידע על האמון בממשלה, בחבריה ובהחלטותיהם בנושא ניהול המלחמה בשנת 2025 ראו *מדד הקול הישראלי: סקר מיוחד – שנתיים למלחמה בעזה: 66% מכלל הציבור סבורים שהגיע הזמן לסיים את המלחמה*, אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה, ספטמבר 2025.

שלהם בניהול המלחמה או באופן ההתנהלות של הממשלה בזמן המלחמה, שהביא לירידה במוטיבציה לשרת במילואים. לעומת זאת, האמון הגבוה של הציבור הדתי ושל הציבור המסורתי בממשלה ובאופן ניהול המלחמה על ידי חיזק את המוטיבציה לשירות מילואים בקרב הקבוצות הללו. כדוגמה דומה, אך הפוכה בכיוונה הפוליטי, להשפעה של אמון בממשלה ובהתנהלותה על התנדבות לשירות צבאי, ניתן להביא את הירידה הניכרת בגיוס של בנות בוגרות החינוך הממלכתי-דתי לשירות צבאי (סדיר) בעקבות תוכנית ההתנתקות בשנת 2005 ובשנים שלאחריה (בתקופת כהונת ממשלת קדימה בראשות אהוד אולמרט), ואת העלייה ההדרגתית בשיעור המתגייסות מקרב בוגרות החינוך הממלכתי-דתי לאחר חזרת הימין ומפלגות הציבור הדתי-לאומי לשלטון בשנת 2009.³³

2. חינוך ואידאולוגיה. לפי הסבר זה, העלייה הניכרת במשקלו של הציבור הדתי בשירות המילואים לאורך שנות המלחמה מבטאת את תפיסת העולם ואת הערכים של ציבור זה. מנגנוני החינוך והסוציאליזציה של המגזר הדתי-לאומי – ובהם תנועות הנוער, המכילות הקדם-צבאיות והישיבות – מכוונים בעשורים האחרונים לעיצוב אישיות המונעת מתוך תחושת חובה פנימית ואלטרואיזם, בעיקר בנושא השירות הצבאי בכלל והקרבי בפרט. הדברים נכונים במידה רבה על כלל החינוך הישראלי-ציוני המתחנך לפטריוטיות ולשירות צבאי, ובאו לידי ביטוי בהתגייסות הישראלים מהארץ והעולם לאחר אירועי שבעה באוקטובר, אולם הם בולטים במיוחד במערכת החינוך הממלכתי-דתית. בשירות הסדיר הדבר מתבטא בשיעור הגבוה של לוחמים בקרב גברי החינוך הממלכתי-דתי, ובשיעור הגבוה של יציאה לקצונה, ובפרט במקצועות הקרביים,³⁴ וייתכן שהדבר מתבטא גם במוטיבציה גבוהה יותר לשירות מילואים על אף הקשיים שנוצרו לאור התמשכות המלחמה. חוקרים שונים עמדו על הרכיב החינוכי-אידאולוגי בעלייה בדומיננטיות של בני המגזר הדתי-לאומי בצה"ל, אף כי יש ביניהם מחלוקות על הגורמים לתהליך זה³⁵ ועל ההשפעות שלו על צה"ל,³⁶ נושאים החורגים מתחומה של סקירה זו.

3. תמיכת הקהילה. אחד הקשיים העיקריים שעלו בתקופת המלחמה הוא הקושי של בנות ובני הזוג של המילואימניקים שנשארים למשך תקופות ממושכות לבדם, בייחוד כאשר מדובר במשפחות שבהן ילדים קטנים. בשל כך, נראה שלתמיכה ולסיוע קהילתיים יש השפעה ניכרת על היכולת להתמיד בשירות מילואים לאורך זמן. החברה הדתית-לאומית היא חברה המאורגנת באופן קהילתי מאוד, וייתכן שהדבר השפיע על העלייה במשקלם של גברים דתיים בקרב משרתי מילואים לאורך התמשכות המלחמה. כך למשל, מסקר שערכה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בקרב משפחות משרתי המילואים עלה כי 83% מהנשים הדתיות שהן בנות זוג של משרתי מילואים העידו שנעזרו בבני משפחה וחברים, לעומת 74% מהנשים החילוניות, ו-71%–73% מהנשים המסורתיות.³⁷ נראה שהממצא בדבר השיעור הגבוה במיוחד של גברים דתיים במילואים בגילי 35–44 (המאופיינים במשפחות גדולות), יכול לחזק את ההסבר של השפעת התמיכה הקהילתית, וכך גם הממצא בדבר השיעור הגבוה במיוחד במילואים של גברים דתיים המתגוררים ביישובים כפריים, שכן אלו יישובים המאופיינים בקהילות חזקות במיוחד.

³³ אריאל פינקלשטיין, [החברה הדתית-לאומית בנתונים](#), נאמני תורה ועבודה, 2021, עמ' 259–261.

³⁴ שם, עמ' 276–280.

³⁵ יש הטוענים כי החינוך האידאולוגי הוא חלק מן הרצון להשפיע על התנהלותו ואופיו של צה"ל, כולל בהיבטים הנוגעים לביטחון, למבצעים ולאתיקה צבאית. על כיוונים מסוג זה מצביעים גם חוקרים בקורתיים ביחסם להשפעת החברה הדתית-לאומית על הצבא, וגם כאלה הרואים את השפעותיה דווקא באור חיובי. לסיכום מחקרי עדכני של עמדות בנושא ראו בן שלום ונאון (לעיל הערה 13), עמ' 101–105. לעומת זאת, יש חוקרים שלא רואים את הרצון להשפיע על צה"ל כדומיננטי במגמות אלו, אלא מדגישים דווקא את השאיפה הדתית-לאומית להשתלבות במדינה והרצון של ציבור זה לשאת בנטל הבטחוני עם שאר המגזרים (אלישבע רוסמן-סטולמן, "מקומה של הציונות הדתית בצה"ל", בתוך [ממשגיח הכשרות לנהג הקטר? הציונות הדתית והחברה הישראלית](#), עורך יאיר שלג, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2019, עמ' 215–218). כמו כן יש חוקרים המבקשים להטעין את החינוך והאידאולוגיה במשמעות חברתית או אינטרסנטית. יגיל לוי, למשל, טוען שקבוצה חברתית משקיעה "דם ותרומה" בצבא כדי לקבל בתמורה לגיטימציה, יוקרה חברתית והשפעה פוליטית, וכך הוא גם מסביר את העלייה בדומיננטיות של הציבור הדתי-לאומי בצבא (יגיל לוי, [מצבא העם לצבא הפריפריות](#), כרמל 2007).

³⁶ כפי שצוין בהערה הקודמת, חלק מהחוקרים תיארו את העלייה בהשתלבות של הציבור הדתי-לאומי בצה"ל כחלק משאיפה להשפיע על צה"ל בהיבטים שונים, כולל היבטים מבצעיים. בפועל, יש מחלוקת עד כמה אכן צה"ל הושפע מהתהליך: בעוד יגיל לוי ([המפקד האליון – התאוקרטיזציה של הצבא בישראל](#), עם עובד 2015) מזהה תהליך תאוקרטיזציה של צה"ל, חוקרים אחרים טוענים שהראיות לכן אנקדוטליות ברובן ולא מבוססות (ראו למשל דני סטטמן, ["הדתה" ודתיים בצה"ל](#), המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2019).

³⁷ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [השפעת שירות המילואים במלחמת "חרבות ברזל" על משפחות המשרתים/ות ממצאים מסקר משפחות משרתי מילואים](#), 2025, עמ' 8.